

HANDLEIDING
BISDOM HAARLEM-AMSTERDAM

INHOUD

Voorwoord

1 Betekenis synode

2 Centrale vraag en kernthema's

3 Planning bijeenkomst(en)

4 Concrete voorbereiding

5 Verloop synodebijeenkomst

6 De vragen voor de bijeenkomst

7 Tips

8 Terugkoppeling

9 Vervolg synode

Synodegebed

VOORWOORD

Deze handleiding voor de diocesane fase van de synode in het Bisdom Haarlem-Amsterdam is bedoeld als aanvulling op de handreiking van de Nederlandse Bisschoppenconferentie. De handleiding wil dekens, pastores en anderen die synode-bijeenkomsten organiseren helpen in de concrete voorbereiding, uitvoering en verslaglegging. Aanpassingen naar de plaatselijke situatie zijn uiteraard geoorloofd. Het doel is immers niet om richtlijnen te volgen, maar om een sfeer te creëren waarin mensen zich welkom voelen en we tot ontmoeten, luisteren en onderscheiden kunnen komen.

Bij deze handleiding hoort een Model-Voorbereidingsdocument dat aan de deelnemers kan worden opgestuurd of uitgedeeld en dat ook kan worden aangepast aan uw lokale situatie. In deze handleiding wordt bovendien verwezen naar andere werkvormen, die in sommige situaties wellicht beter aansluiten. Dit alles reiken we u aan in de hoop dat het lukt om zoveel mogelijk mensen aan de basis de kans te geven deel uit te maken van deze eerste fase van de wereldwijde synode.

U kunt alle toegestuurde documenten ook terugvinden op de speciale synode-pagina van de website van het bisdom:
www.bisdomhaarlem-amsterdam.nl/synode/

Het synodeteam van het Bisdom Haarlem-Amsterdam wordt gevormd door mgr. van Brugste-den sss, Philip Weijers en Lisette van Oordt en Corine van der Loos.
Wij zijn bereikbaar voor vragen en advies:
E-mail: synode@bisdomhaarlem-amsterdam.nl
023-5112600

Namens mgr. Hendriks en het synodeteam wens ik ons allen een bijzondere en leerzame periode toe van ‘samen onderweg zijn’.

Corine van der Loos
coördinator

1 BETEKENIS SYNODE

De Kerk van God wordt in een synode bijeengeroepen met de titel: 'Voor een synodale Kerk: gemeenschap, participatie en zending'. Paus Franciscus drukt hiermee uit dat synodaliteit een weg is, een traject, dat een geschenk is en een opgave: door gezamenlijk de weg te gaan en te reflecteren over de afgelegde route zal de Kerk kunnen leren van wat zij zal ervaren, welke processen haar kunnen helpen de gemeenschap te beleven, de participatie te verwezenlijken en zich open te stellen voor de zending. Zo realiseren we de natuur van de Kerk als pelgrimerend en missionair Volk van God.

De eerste fase van de synode is de diocesane fase van gebed en gesprek. In deze fase laten we ons leiden door de fundamentele vraag hoe de communio, participatio en missio van de Kerk op het lokale niveau wordt verwezenlijkt en tot welke stappen de Geest ons uitnodigt om te groeien als synodale Kerk. Deze vraag samen onder ogen zien vereist te luisteren naar de heilige Geest, die als een wind "blaast waarheen Hij wil; gij hoort wel zijn gesuis, maar weet niet waar hij vandaan komt" (Joh. 3, 8), en open te blijven staan voor de verrassingen die Hij ons op de weg zal brengen

Wat wil paus Franciscus hiermee? Hij wil geen nieuwe Kerk maar een Kerk die anders is, een Kerk die open is en nabij, een Kerk waarin ieder zich thuis voelt en kan participeren, een Kerk dus die echt gemeenschap is en missionair. Dit wil niet zeggen dat de Kerk een soort enquête wil gaan houden of een parlement is. Het gaat erom dat we allemaal moeten luisteren naar de heilige Geest. Als de Geest er niet is, is het geen synode, heeft de paus gezegd. Daarom is het gebed van deze synodale consultatie zo belangrijk. Het is het gebed dat vanouds en in het tweede Vaticaans concilie werd gebeden.

Even belangrijk is dat onze gesprekken worden omgeven door een cultuur van openheid voor elkaar en voor de Heer, een cultuur ook van geloof en gebed. Kardinaal John Henry Newman (1801-1890) schreef hier al over in de negentiende eeuw: "On consulting the faithful in matters of doctrine" (1859). Het Tweede Vaticaans Concilie heeft dat overgenomen en geeft aan (in Lumen Gentium 12) dat het geheel van de gelovigen in het geloof niet kan dwalen en dat die geloofszin door de Geest van waarheid wordt opgewekt en ondersteund. Het gaat dus om een dieper verstaan van de Boodschap van het evangelie, binnen de eenheid van de Kerk, verbonden met Paus en bisschoppen. Datzelfde Tweede Vaticaans Concilie heeft onderstreept dat alle gelovigen een gemeenschap vormen en deelhebben aan de zending, aan de missie van de Kerk (LG 33). Vandaar de drie kernwoorden van dit synodale proces:
Communio - Gemeenschap: wij vormen één gemeenschap, ieder met zijn of haar rol en taak;
Participatio - Deelname, we zijn allen geroepen om te participeren, betrokken te kunnen zijn;
en **Missio** - wij zijn samen Kerk, samen staan wij voor de Missie van onze kerk.

Het is de bedoeling dat deze consultatie voor alle mensen die eraan deelnemen een verrijkende ervaring mag zijn, een geloofsweg, een ontmoeting met de Heer, een aanraking van de heilige Geest.

2 CENTRALE VRAAG EN KERNTHEMA'S

De bisschoppensynode gaat over een centrale vraag:
Bij het verkondigen van het evangelie is een synodale kerk 'samen op weg'.
Hoe vindt dit 'samen op weg zijn' plaats in je lokale kerk?
Tot welke stappen nodigt de Geest ons uit om te groeien in dit 'samen op weg zijn'?

De drie kernwoorden - **communio, participatio, missio** - zijn essentieel bij de bespreking van de centrale vraag en ook bij die van de kernthema's. Voor elk van de kernthema's en de daarbij in het voorbereidend document genoemde vragen geldt de aanbeveling dat bespreking ervan plaatsvindt langs de lijn van deze drie kernwoorden van de synode. De kernthema's vormen geen doel op zich, maar dienen als invalshoek om de centrale vraag te bespreken.

Voor Nederlandse Bisschoppenconferentie heeft de volgende kernthema's gekozen:

VIEREN

'Samen op reis' kan alleen als dat gebaseerd is op gemeenschappelijk luisteren naar het Woord en de viering van de Eucharistie. We vieren ons geloof. Op welke manier inspireren gebed en liturgische vieringen ons en helpen ze om Gods nabijheid te ervaren, ons geloof te verdiepen en te groeien als gemeenschap van gelovigen?

MEDEVERANTWOORDELIJKHEID IN DE ZENDING

Synodaliteit staat in dienst van de missie van de Kerk, waarbij al haar leden worden opgeroepen om deel te nemen. We zijn allemaal missionaire leerlingen. Hoe is elk van ons geroepen om naar buiten te treden en missionaire leerling van Christus te zijn?

DIALOGEREN IN KERK EN SAMENLEVING

Dialoog vereist doorzettingsvermogen en geduld, maar maakt ook wederzijds begrip mogelijk. Wij zijn Christus' leerlingen. Willen en durven wij Hem ter sprake te brengen in onze dialoog met elkaar, met mensen van andere kerken en religies en met de maatschappij?

3 PLANNING BIJEENKOMST(EN)

Doe wat passend is in uw dekenaat of regio. Gestreefd wordt naar minimaal één bijeenkomst met een brede en gevarieerde groep van aanwezigen. Het houden van meerdere bijeenkomsten biedt de kans om meer mensen bij de synode te betrekken of om met éénzelfde groep meerder keren samen te komen en zo al een weg af te leggen.

Bij de voorbereiding van de bijeenkomsten is een aantal aspecten van belang:

MET WIE ?

Nodig zo breed mogelijk uit, zodat niet alleen de gebruikelijke mensen komen die we toch al vaak zien en spreken. Denk in het bijzonder ook aan: gezinnen, jongeren, mensen die teleurgesteld zijn in de kerk, armen, mensen met een migratieachtergrond, ouderen, mensen met een beperking en mensen die meestal niet praten maar liever de handen uit de mouwen steken. Ook hun ervaringen zijn belangrijk. Het kost waarschijnlijk extra moeite en creativiteit om deze mensen te bereiken. Een persoonlijke uitnodiging werkt vaak beter dan een algemene aankondiging. Dit geldt zeker voor jongeren en voor mensen die niet zeker weten of ze erbij mogen horen.

WAAR ?

Kies een grote ruimte waar ook voldoende plek is om in deelgroepen uit elkaar te gaan en waar een goede luistersfeer gecreëerd kan worden. Een ruimte ook die voor zoveel mogelijk mensen bereikbaar en toegankelijk is en waar, met het oog op de pandemie, onderling voldoende afstand gehouden kan worden.

WANNEER ?

Kies liefst een dagdeel in het weekend, of anders een avond, zodat mensen die werken of op school zitten ook in de gelegenheid zijn om te komen. Zorg dat je minimaal 2 uur hebt en liefst een halfuur extra om informele ontmoeting mogelijk te maken. Denk ook aan tijd voor gebed of gebedsviering.

UITNODIGEN

Zorg dat de mensen die komen de juiste verwachting hebben van de bijeenkomst, namelijk dat het geen debat is, maar een manier van luisterend aanwezig zijn, waarbij we geleid worden door de heilige Geest. Vraag mensen liefst om zich aan te melden en stuur iedereen die zich aangemeld heeft een voorbereidingsdocument (een voorbeeld is beschikbaar). Hiermee kunnen zij alvast thuis nadenken en bidden bij de thema's die aan de orde komen.

4 CONCRETE VOORBEREIDING

- Kies of jullie alle kernthema's willen bespreken. Zo nee, kies welke wel. Pas ook het voorbereidingsboekje erop aan.
- Het is mooi als u de bijeenkomst start met een gebedsviering met de synode kaars en het speciale gebed 'Wij staan voor U, Heilige Geest'; U kunt ook kiezen voor de eenvoudige variant die in hoofdstuk 5 beschreven staat.
- Zorg voor goede gespreksleiders voor de deelgroepen, die kunnen zorgen dat de uitwisseling niet in een discussie verzeild raakt en bewaken dat iedereen de kans krijgt om inbreng te hebben;
- Vraag twee mensen om aantekeningen te maken die kunnen dienen voor het verslag dat na afloop gemaakt wordt. Maak niet alleen aantekeningen van wat er gezegd wordt, maar ook over het proces en de sfeer van de ontmoeting. Zie verder aanwijzingen voor het verslag;
- De genodigden melden zich aan en krijgen van tevoren een Voorbereidingsdocument om zich geestelijk en inhoudelijk voor te bereiden;
- Bedenk vooraf hoe de deelgroepen worden samengesteld en uit hoeveel mensen die bestaan. Zoek een goede balans zodat de groepen mooi gemengd zijn en mensen zich ook voldoende op hun gemak voelen
- Het heeft de voorkeur dat de deken aanwezig is, de mensen welkom heet en luisterend aanwezig is, ook als hij niet zelf de gespreksleiding op zich neemt;
- Zorg dat voor elke deelnemer een pen en boekje (met de vragen en ruimte om te schrijven) beschikbaar is, zodat deelnemers tussendoor kunnen schrijven om hun gedachten te ordenen.

In het volgende hoofdstuk staat de opzet van de standaardvorm van de bijeenkomst(en) uitgewerkt.

Er zijn ook andere creatieve werkvormen ontwikkeld die voor bepaalde situaties of groepen beter geschikt kunnen zijn, zoals een Synode-ganzenbord en meer narratieve en creatieve werkvormen.
Zie hiervoor de synodepagina op de website
https://www.bisdomhaarlem-amsterdam.nl/?p=dossier&dos=synode2023

of ga naar www.synod.va

5 VERLOOP SYNODEBIJEENKOMST

ONTMOETEN

- Start bij voorkeur met een informele ontmoeting met koffie en thee
- Zorg voor een hartelijke sfeer, en let bij de ontvangst vooral op mensen die voor het eerst komen of zich minder op hun gemak voelen of alleen gekomen zijn.

10-15 minuten
- Hartelijk welkom en inleiding, waarin doel en verloop van de bijeenkomst wordt toegelicht, waaronder de indeling in deelgroepen.
- Uitleg over de luisterende houding bij de bijeenkomst en de afspraken hierover. (zie beneden)
- Synodegebed, aansteken van de (synode)kaars en voorlezen van Bijbeltekst[1]

LUISTEREN

40 minuten
- Uiteen in deelgroepen
- Begin met een korte voorstelronde
- De gespreksleider nodigt uit om de centrale vraag van de synode te lezen en 10 minuten persoonlijke tijd te nemen om hierover na te denken.
- De gespreksleider nodigt ieder die dat wil uit om het woord te nemen en te delen wat hij of zij wil. We luisteren naar elkaar, zonder te onderbreken! Er is 30 minuten de tijd.

Afhankelijk van de keuze die in de voorbereiding gemaakt is, wordt de deelnemers gevraagd om de vragen bij kernthema('s) erbij te pakken en ook daarover na te denken. Als er voldoende tijd is, kan hiervoor een aparte ronde van persoonlijke tijd en uitwisselen gepland worden. De thema's kunnen ook verspreid worden over meerdere bijeenkomsten.

ONDERSCHEIDEN

40 minuten
- Als ieder die dat wil gesproken heeft, nemen we weer 10 minuten de tijd om na te denken en op te schrijven wat ons raakte in de woorden van de anderen. Vanuit de vraag waar de stem van de Geest in de gedeelde ervaringen hoorbaar is. De hulpvragen hierbij staan in het boekje.

Wie behoefte heeft aan een toiletbezoek of iets te drinken wil pakken, kan dat doen, maar in stilte(!)

---

[1] Handelingen 2,44-47, Lucas 24, 13-19.27-29 of een ander gedeelte dat u zelf passend vindt.

- We nemen opnieuw 30 minuten om dit met elkaar te delen, opnieuw zonder elkaar te onderbreken. En de gespreksleider probeert aan het eind enkele lijnen te verwoorden die hieruit naar voren gekomen zijn.

15-30 minuten
- Als het tijd is komen alle deelnemers terug bij elkaar en delen de gespreksleiders enkele ervaringen. Deze kunnen zowel betrekking hebben op de inhoud die de groep op het spoor is gekomen als op de ervaring om dit proces met elkaar aan te gaan.
- De gastheer vertelt iets over het vervolg van deze bijeenkomst, zowel over het vervolg van het synodale proces van de kerk als het vervolg in de parochie/regio/dekenaat.
- De bijeenkomst wordt afgerond met een dankwoord van de deken of pastoor en een kort gebedsmoment (bijvoorbeeld het Onze Vader) en een zegen.

ONTMOETEN

- Indien mogelijk kan de bijeenkomst worden afgesloten met een glaasje.

6 DE VRAGEN VOOR DE BIJEENKOMST

DE CENTRALE VRAAG

Welke ervaring in jouw lokale kerk komt naar voren als je nadenkt over ‘samen onderweg zijn’?

Welke vreugde heb je hieraan beleefd?

Welke moeilijkheden en obstakels?

Welke wonden zijn naar boven gekomen?

Welke inzichten heeft het opgeleverd?

VRAGEN BIJ DE KERNTHEMA'S

VIEREN

Het vieren van de Eucharistie en het samen bidden helpen ons om Gods nabijheid te ervaren, ons geloof te verdiepen en te groeien als gemeenschap van gelovigen.

1. Hoe inspireren gebed en liturgische vieringen ons?

2. Hoe helpen gebed en liturgische vieringen ons om Gods nabijheid te ervaren?

3. Hoe helpen ze om te groeien als gemeenschap van gelovigen?

MEDEVERANTWOORDELIJKHEID IN DE ZENDING

Op basis van het doopsel is elk van ons medeverantwoordelijk voor de opbouw van de kerk al naar gelang onze roeping en talenten, zowel binnen de kerk als naar buiten.

1. Hoe worden wij geroepen om deel te nemen aan de missie van de Kerk?

2. Wat helpt ons als gedoopten om die opdracht tot zending in de praktijk te brengen?

3. Wie maken de keuzes over de manier waarop wij de zending van de kerk vormgeven en hoe komen ze tot stand?

DIALOOG IN KERK EN MAATSCHAPPIJ

1. Wat zijn in onze gemeenschap de plaatsen en manieren van dialoog?

2. Hoe worden verschillen in visies, conflicten en problemen aangepakt?

3. Hoe bevorderen we samenwerking tussen parochies en andere gemeenschappen zoals religieuzen, lekenverenigingen en bewegingen, enz.?

4. Welke ervaringen van dialoog en gedeeld engagement hebben we met andere christenen en met gelovigen van andere godsdiensten en levensbeschouwingen en met niet-gelovigen?

5. Hoe gaan wij in dialoog met andere sectoren binnen de samenleving en leren we van deze sectoren: politiek, economie, cultuur, maatschappelijk middenveld, de armen?

ONDERSCHEIDEN

Waar, in de ervaringen die we zojuist gehoord hebben, is de stem van de heilige Geest hoorbaar?

Wat vraagt Hij vandaag aan ons?

Welke punten zouden bekrachtigd moeten worden?

Wat zou anders kunnen?

Wat zijn de punten die bevestigd moeten worden, de vooruitzichten op verandering, de stappen die gezet moeten worden?

Welke wegen openen zich voor onze (plaatselijke) kerk?

7 TIPS

Om te luisteren naar wat de Geest ons zegt zijn drie woorden van belang: **ontmoeten, luisteren en onderscheiden**. Dat is belangrijk: de Heer en elkaar ontmoeten en luisteren en onderscheiden wat van de Geest van God komt en wat niet. In het 'Verloop van de synodebijeenkomst' staan deze werkwoorden aangegeven, om helder te maken wanneer we waarmee bezig zijn.
De gespreksbegeleiders van de deelgroepen zijn belangrijk voor het succes van ons synodeproces. Hun belangrijkste taak bestaat erin het delen en de dialoog te vergemakkelijken op een manier die grenzen stelt, maar ook gevoelig is voor de leiding van de heilige Geest in zijn volk. Een goed geanimeerde uitwisseling stelt de deelnemer in staat om nieuwe ideeën te verkennen en tegelijkertijd de bijdragen van anderen te herkennen en te waarderen.

Hier zijn enkele tips om een gastvrije omgeving te bevorderen en de groep op het pad van wederzijds luisteren te houden:

NOEM IN DE KLEINE GROEP NOG EEN KEER DE DOELSTELLINGEN VAN DIT PROCES DIE OOK IN HET WELKOMSTWOORD GENOEMD ZIJN:

- We delen met elkaar onze ervaringen zonder dat we tot een consensus hoeven te komen.
- Het luisteren naar verschillende perspectieven is een essentiële stap in het synodaal proces.

BASISREGELS VOOR HET GESPREK

- Spreek in de ik-vorm in plaats van formules zoals 'men', of 'wij'. Deel persoonlijke ervaringen in plaats van algemene uitspraken te doen.
- Bedenk wat je wilt zeggen en doe dat zo duidelijk mogelijk, maar spreek niet te lang. We willen iedereen aan het woord laten.
- Probeer te luisteren naar wat anderen willen zeggen zonder oordeel of opmerkingen. Probeer te verstaan wat zij of hij bedoelt en waar het hem of haar om gaat, in het vertrouwen dat ook door de ander de heilige Geest spreekt tot opbouw van het geheel.
- Probeer geen gelijk te krijgen of anderen te overtuigen.
- Na elke inbreng laten we het even stil voordat iemand anders het woord neemt. En die volgende reageert niet op de voorganger, maar vertelt zijn of haar eigen verhaal.

TAAK VAN DE GESPREKSLEIDER

- Zorg voor een klimaat van vertrouwen en het goed functioneren van de groep.
- Geef het woord aan alle deelnemers, voor zover zij willen spreken. Als u te spraakzame deelnemers tegenkomt, vraagt u hen om af te ronden om ook anderen aan het woord te kunnen laten.
- Stel alleen als het echt nodig is een verhelderingsvraag om een deelnemer te helpen zijn inbreng onder woorden te brengen.
- Wees niet bang voor stilte. Dat is de tijd waarin de Geest waait.

8 TERUGKOPPELING

LOKAAL

Bedenk bij de voorbereiding hoe je plaatselijk wilt terugkoppelen over de synodale bijeenkomst(en) en laat dit ook weten aan de deelnemers:

Wordt er een verslag rondgestuurd of in het parochieblad geplaatst?

Komt er een vervolg?

Als er zaken naar voren gebracht zijn die lokaal opgepakt moeten worden, welke stap wordt daarin dan gezet?

BISDOM

Maak een verslag van de bijeenkomst dat naar het bisdom gestuurd kan worden.
Het maken van het verslag is ook een stap in onderscheiding. De twee mensen die aantekeningen gemaakt hebben en de deken zorgen samen voor een verslag dat niet te lang is en waarin doorklinkt welke weg de heilige Geest met ons is gegaan.

- Geef een beschrijving van de deelnemers (aantal, verhouding mannen-vrouwen, leeftijden. Zie ook 'Met wie' in hoofdstuk 4)
- Gebruik maximaal 1000 woorden plus eventuele beelden of andere creatieve uitingen.
- Het verslag geeft niet alleen inhoudelijke punten weer, maar ook een indruk van het synodale proces in de bijeenkomst.
- Laat het verslag niet liggen, maar maak het binnen een week na de bijeenkomst.
- Als er meerdere bijeenkomsten gehouden worden met een groep, maak daar dan één verslag van.
- De deken stuurt het verslag - zodra het klaar is, maar **uiterlijk 31 maart 2022**- naar synode@bisdomhaarlem-amsterdam.nl

In elke editie van Samen Kerk zal aandacht besteed worden aan het verloop van de synode in ons bisdom. In de Paastijd van 2022 zal er een diocesane bijeenkomst zijn, waarin ervaringen van onze synodale weg gedeeld worden en waarin Mgr. Hendriks zal reflecteren op het proces in ons bisdom.

Het verslag van het proces in ons bisdom wordt in mei verstuurd naar het secretariaat van de bisschoppenconferentie waar het gebruikt wordt voor de synthese van de Nederlandse kerkprovincie.

9 VERVOLG SYNODE

Het synodale traject bestaat uit drie fasen:

DIOCESANE FASE

Op 17 oktober 2021 werd in alle bisdommen overal ter wereld het startsein voor de diocesane fase gegeven. Aan de hand van een vragenlijst en een leidraad zullen daar tot maart 2022 raadplegingen en gebeden plaatsvinden onder leiding van de diocesane bisschop. Vooral in deze fase is het de bedoeling om een ruime raadpleging van het godsvolk tot stand te brengen: lokale kerken, dicasteries van het Vaticaan en instanties zoals gemeenschappen van religieuzen, lekenbewegingen, universiteiten en theologische faculteiten. Alle resultaten van de diocesane fase worden naar Rome gestuurd. De coördinatie wordt nationaal toevertrouwd aan het secretariaat van de bisschoppenconferentie. Dat maakt en verstuurt in augustus 2021 een schriftelijke synthese van maximaal tien pagina's van de reacties en de presynodale vergaderingen van de bisdommen naar Rome.

CONTINENTALE FASE

Op basis van de resultaten van de diocesane fase wordt een eerste werkdocument, Instrumentum laboris, opgesteld dat vanaf het najaar van 2022 op continentaal niveau wordt besproken in de bisschoppenconferenties. Die continentale fase duurt tot maart 2023.

UNIVERSELE FASE

De bevindingen van die continentale raadpleging worden in maart 2023 naar het algemene secretariaat van de Bisschoppensynode in Rome gestuurd. Dat publiceert in juni 2023 een tweede Instrumentum laboris, dat de leidraad zal vormen van de 16de Gewone Algemene Assemblee van de Bisschoppensynode in oktober 2023.

SYNODEGEBED

Wij staan voor U, Heilige Geest,

terwijl wij bijeenkomen in uw naam.

U alleen hebben wij om ons te geleiden,

maak dat U thuis bent in ons hart;

leer ons de weg die wij moeten volgen

en hoe wij deze moeten gaan.

Wij zijn zwakke mensen en zondaars;

laat niet toe dat wij de wanorde bevorderen.

Laat onwetendheid ons niet op de verkeerde weg brengen,

noch partijdigheid ons handelen beïnvloeden.

Maak dat wij in U onze eenheid vinden,

opdat wij samen kunnen gaan naar het eeuwige leven

en ons niet verwijderen van de weg van de waarheid

en van wat juist is.

Dat alles vragen wij U,

die overal en in iedere tijd werkzaam bent,

in de gemeenschap van de Vader en de Zoon,

in de eeuwen der eeuwen.

Amen.

Het doel van de Synode is niet om documenten te produceren, maar om dromen te laten kiemen, profetieën en visioenen te stimuleren, hoop te laten opbloeien, vertrouwen te geven, wonden te helen, relaties te weven, een dageraad van hoop op te wekken, van elkaar te leren, en een positief denkbeeld te creëren dat de geesten verlicht, de harten verwarmt, en de handen versterkt ...

(Paus Franciscus)

Bisdom Haarlem - Amsterdam